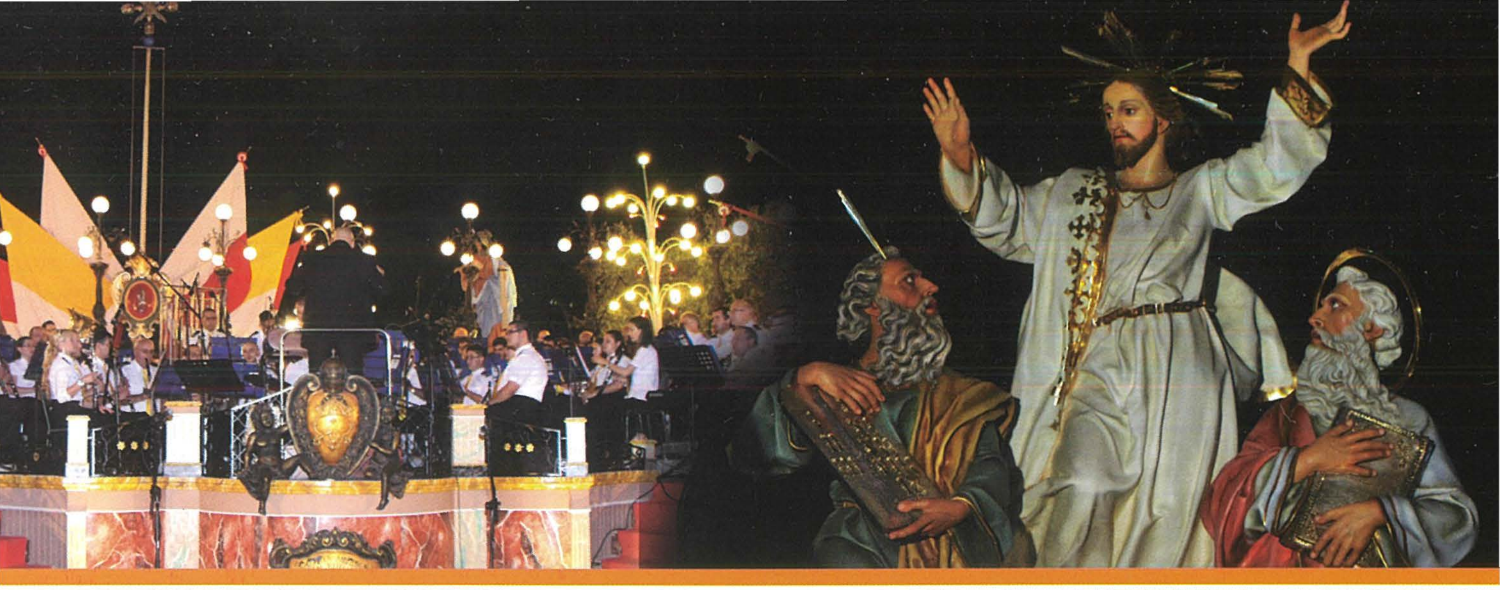

Innu solenni lil Ġesù Salvatur (III)

Fil-ħarġa tal-ktieb tal-festa tas-sena l-oħra kont laqqajtkom mat-tieni parti tal-artiklu li jittratta fuq l-innu solenni 'Ġesù Salvatur' ta' Mro Antonio Miruzzi. L-artiklu kien maqsum prinċipalment f'żewġ taqsimiet u li fih konna tkellimna fuq it-*Trasfigurazzjoni tas-Salvatur* skont kif irrakkuntata fl-Evanġelju ta' San Marku. Bħala silta mużikali mbagħad, ħadna d-dwett bejn Tenur u Baxx bħala eżempju mill-isbaħ ta' dan l-innu. Din is-sena ser inħalli f'idejn l-Evanġelista San Luqa biex fi kliemu jirrakkuntalna din il-ġrajja. Minnaħa tiegħi ser nitkellem fuq waħda mill-isbaħ arji mill-pinna ta' Miruzzi li din is-sena jaħbat għeluq il-150 sena mit-twelid ta' dan il-kompożitur prolifiku.

Kitba ta' **Mro Manoel Pirotta DNESM (Lyon) [M.A.] Dip CNR (Lyon) [B.A. (Hons.)] Hon VCM LFIBA CT, FVCM (Hons.) FTCL FLCM FNCM LTCL LMusLCM LMusTCL**

L-Għolja Tabor: dan jinsab f'Iżrael, fin-Nofsinhar tal-Galilija, f'tarf in-naħa tal-Ivant ta' Wied Ġeżragħel, u daqs ħdax-il mil biss bogħod mill-Baħar tal-Galilija. It-Tabor hu l-ogħla 'muntanja' li hemm fil-Galilea. Iżda, biex insiru nafu aktar dwaru, inħallu f'idejn Dun Xand Cortis (1856 - 1916) biex jiddeskrivihulna skont kif imniżżla fil-ktieb *Storja Sagra* tal-kittieb prolifiku Malti, Annibale Preca (1832 - 1901), vol. III, pġ 107: "It-Tabor hu għolja sabiħa wisq, tond minn kullimkien, imdaqqas minn kullimkien, mingħajr xfar, mingħajr xtur, nistħajlu nofs globu. Aktarx iħaddar

bis-siġar tal-ballut, tal-ġewż, taż-żebbuġ u x'naf jien. Huwa miksi b'bosta fjuri salvaġġi … Hu għoli madwar erba' mili. L-arja tiegħu hi tajba wisq. Sajf u xitwa hu miksi bin-nida tas-sema.[1] Fuqu, l-għasafar jittajru qtajja' qtajja'. Bil-kant ħelu tagħhom iħennu u jfarrġu l-qalb." Din għalija mhix għajr deskrizzjoni oħra għal 'ġenna fuq l-art'. Mhux ta' b'xejn mela li isimha jfisser 'ġmiel'!

Issa, biex Ġesù, flimkien ma' tlieta mid-dixxipli tiegħu, Pietru, Ġwanni u Ġakbu ddeċidew li jitilgħu fuq it-Tabor, dan żgur li ħaditilhom ħafna sigħat, jekk mhux ukoll, jum sħiħ jew aktar. Skont f'liema ħin tal-ġurnata ddeċidew li jitilgħu, u jekk rikbux fuq xi dahar ta' bhima jew marrux bil-mixi, u jekk telgħuhiex b'pass mgħaġġel jew ħaduha bil-lajma, u jekk kienx hemm ħinijiet, qosra jew twal, li fihom waqfu għall-mistrieħ. Meta fl-Iskrittura Mqaddsa jgħidulna li kienu mejtin bin-ngħas ifisser li, għalihom il-vjaġġ kien iebes u twil. Infatti, l-għeja tant kienet kbira li kellhom bżonn jarmaw xi tined biex jorqdu fihom matul il-lejl. Anki li Pietru staqsa lil Ġesù jekk riedx li jtella' tliet tined għall-Imgħallem tiegħu u ż-żewġ profeti li dehru jitkellmu Miegħu, ifisser li, il-jum kien daħal sew u waqa' d-dlam fuq il-għolja. Pietru ra li, ikun aħjar għal kulħadd jekk jistennew sal-għada filgħodu qabel jibdew il-vjaġġ tagħhom lura.

Wieħed jinnota hawnhekk li, anki fi ġrajja daqstant importanti jidħol l-element ta' żmien. Tant hu hekk li, anki lejn l-aħħar tar-rakkont, it-tliet dixxipli żammew fommhom sieket u li ma tkellmu xejn ma' ħadd dwar dak li kienu raw fil-jiem li ġew wara. Tajjeb ngħidu hawnhekk li, meta kompożitur jiġi biex jikteb biċċa mużika ikun jaf li hi suġġetta għal proċess morfoloġiku. Infatti, il-mużika ta' Miruzzi tgħinna biex nesperjenzaw din il-ġrajja importanti billi pass b'pass ngħaddu mill-varji taqsimijiet tagħha li, fil-biċċa l-kbira tagħhom, huma f'tempijiet li jimxu pjuttost bil-mod. Xi ħaġa partikolari fl-*Andante* tal-Baxx huwa l-użu frekwenti tal-iskajjel li bħal donnhom jiddeskrivu t-tlugħ u l-inżul minn fuq it-Tabor. Hemm imbagħad ukoll, l-użu ta' armonija estatika li permezz tagħha, il-kompożitur jgħinna nduqu ftit mill-estasija spiritwali li ġarrbu d-dixxipli meta l-Imgħallem it-trasfigura ruħu quddiemhom.

Fir-rakkont tat-Trasfigurazzjoni jidhru żewġt irġiel oħra jitkellmu ma' Ġesù. Dan għaliex, Mosè kien il-bniedem li ta l-Liġi lill-poplu Lhudi u għaldaqstant, jidher f'dil-ġrajja tat-Trasfigurazzjoni tas-Salvatur biex juri li Kristu huwa l-bidu u t-tmiem tal-Liġi. Elija, min-naħa tiegħu, peress li hu nnifsu kien profeta, deher ukoll biex juri li Ġesù kien tabilħaqq il-Messija kif kienu ħabbru l-profeti.

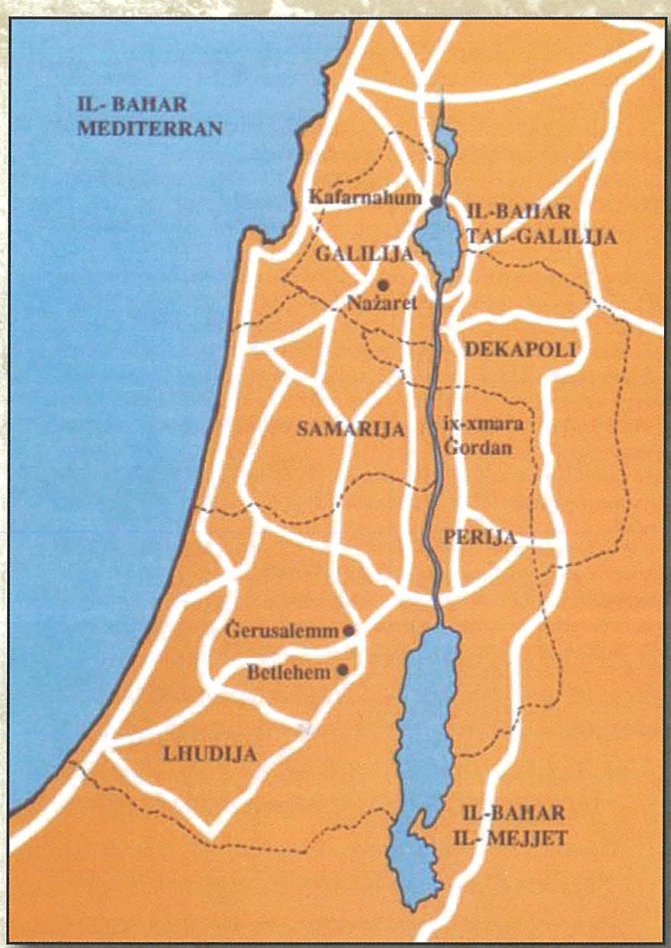

Taqbila - Iz-zija ta' Ħal Lija: Oħti Pija qabdet fija / Għax iz-zija ferħet bija ... (tkompli)

It-Trasfigurazzjoni tas-Salvatur skont l-Evanġelju ta' San Luqa:

L-Evanġelju ta' Sidna Ġesù Kristu skont San Luqa jiġi t-tielet wieħed wara dak ta' San Marku u qabel dak ta' San Ġwann, li min-naħa tiegħu jagħżel li f'kitbietu ma jsemmix din il-ġrajja tant importanti tat-Trasfigurazzjoni tas-Salvatur. Huwa fatt li, Luqa kien tabib u pittur qabel ma' Pawlu ħadu b'sieħbu fil-predikazzjoni tiegħu. Kiteb l-Evanġelju tiegħu bil-Grieg ħmistax, jew tmintax-il sena wara li Kristu tala' s-sema. Dan kien fi żmien l-Imperatur ta' Ruma Klawdju Ċesri. Jekk wieħed iħares lejn l-istampa tal-ġenb isib li, mal-figura ta' San Luqa hemm pinġuta ras ta' baqra jew gendus bħala simbolu tas-saċerdozju għax fil-ktieb tiegħu l-awtur ried jagħti prova li Kristu kien il-veru Saċerdot u li dan kien ġej mir-razza tagħhom. Infatti, San Luqa jibda l-Vanġelu tiegħu bis-saċerdozju ta' Żakkarija, missier il-Battista. (Il-pittura tat-Trasfigurazzjoni ta' Ġesù hija xogħol ta' Robert Caruana Dingli (1882-1940) u tinsab fil-Knisja tal-Qalb ta' Ġesù, il-Fontana, Għawdex.)

Luqa kiteb ħafna fuq ħajjet Ġesù Kristu, u, aktar mit-tlieta l-oħra, fuq it-tfulija Tiegħu kif semagħhom minn fomm omm San Pawl stess. Infatti, huwa biss f'dan l-Evanġelju li l-imħabba u l-ħniena jiskpikkaw l-aktar. Huwa wkoll f'dan il-ktieb li, joħroġ b'mod l-aktar konkret il-post tal-mara fil-ministeru ta' Ġesù. Hawn min jgħid li, kien Luqa l-ewwel wieħed li għamel xbieha ta' Marija Verġni b'Ġesù Bambin fi ħdanha. Ma' dan l-għajdut hawn min ikompli jżid jgħid ukoll li, meta Luqa kien hawn Malta flimkien mal-imgħallem tiegħu, ħalla xbieha tal-Madonna b'Binha fuq dirgħajha l-Mellieħa! Il-Vanġelu nkiteb bejn wieħed u ieħor bejn is-70 u 80 sena W.K. waqt li San Luqa kien fil-Greċja.

Interessanti ħafna li, fir-rakkont tiegħu Luqa jagħti ħafna każ ta' spazju jew żmien meta jiġi biex jirrakkonta din il-ġrajja.

Hekk mela, huwa jagħti sens ta' żmien anki mill-mod kif jibda r-rakkont tiegħu meta jgħid li din seħħet xi tmint ijiem wara xi diskors li kien għamel Ġesù. Anki jekk bejn iż-żewġ ġrajjiet hemm spazju ta' żmien mhux ħażin bejn dil-ġrajja u dik ta' qabilha, ovvjament ħafna ġiri jġib l-għeja fiżika u l-ġisem ikun irid il-mistrieħ tiegħu. L-istess jagħmel l-awtur meta jifred iż-żmien permezz ta' żewġ sentenzi separati bejn meta d-dixxipli, flimkien miegħu, jitilgħu fuq il-muntanja u dak ta' meta Ġesù jibda jħejji ruħu għat-talb.

Min kien storikament San Luqa l-Evanġelista?: Luqa kien pagan ikkonvertit mill-belt ta' Antjokja ġewwa s-Sirja. Peress li l-professjoni tiegħu kienet ta' tabib kien jaf iħaddem l-ilsien Grieg daqs l-aqwa kittieba ta' żmienu. Għalkemm ma kienx wieħed mit-tnax-il Appostlu, intagħżel minn Alla biex ixandar l-Evanġelju tiegħu. Bħala tabib tar-ruħ Luqa, flimkien ma' San Pawl, ġrew ħafna pajjiżi, bl-itwal safra tkun dik minn Ċesarea għal Ruma. Kien matul dan il-vjaġġ twil li Luqa u Pawlu spiċċaw bla ħsieb fuq il-gżira tagħna fejn għaddew tliet xhur ixandru l-Kelma t-Tajba lill-Maltin ta' rieda tajba. Ħadd ma jaf eżatt x'sar minn Luqa wara mewt tal-imgħallem tiegħu għax it-tradizzjonijiet li hemm fuqu jvarjaw bejniethom u allura mhux ta' min jorbot fuqhom. Luqa miet fl-età sabiħa ta' 84 sena fil-Boeżja ġewwa l-Greċja. S. Luqa huwa protettur tal-pitturi u l-iskulturi peress li hu stess kien ukoll ipenġi. Il-festa liturġika tiegħu tiġi ċċelebrata fit-18 ta' Ottubru.

KAPITLU 9, 28-36: *Daqs tmint ijiem wara dan id-diskors, Ġesù ħa miegħu lil Pietru, lil Ġwanni u 'l Ġakbu, u tala' fuq il-muntanja biex jitlob. U ġara li huwa u jitlob, id-dehra ta' wiċċu tbiddlet u l-ilbiesi tiegħu saru ta' bjuda li tgħammex. U kien hemm żewġt irġiel jitħaddtu miegħu, Mosè u Elija, li dehru fil-glorja, jitħaddtu fuq it-tmiem ta' ħajtu li kellu jseħħ f'Ġerusalemm. Pietru u sħabu kienu mejtin bin-ngħas, imma baqgħu mqajmin sewwa, u raw il-glorja tiegħu u ż-żewġt irġiel li kienu miegħu. Xħin dawn it-tnejn kienu se jinfirdu minnu, Pietru qal lil Ġesù: "Mgħallem, kemm hu sew li aħna hawn! Ħa ntellgħu tliet tined, waħda għalik, waħda għal Mosè u waħda għal Elija." Ma kienx jaf x'inhu jgħid. Waqt li kien qiegħed jgħid dan, ġiet sħaba u għattiethom u huma beżgħu kif daħlu fis-sħaba. U minn ġos-sħaba nstama' leħen jgħid: "Dan hu Ibni l-maħtur, lilu isimgħu." Malli nstama' l-leħen Ġesù sab ruħu waħdu. Huma żammew is-skiet, u għal dawk il-jiem ma qalu xejn lil ħadd minn dak li kienu raw.*

L-arja tal-Baxx[2]

Ittra	Battuti	Temp	Tonalità	Espressjoni
K	234 - 261	3/4	RE*b* Maġġuri	*Andante*
L	262 - 281			

L-arja tal-Baxx, l-istess bħal dik tat-Tenur, hija waħda pjuttost twila. Iżda, għalkemm fiha 'l fuq minn 40 battuta dawn jistgħu jinqasmu f'sentenzi kif ġej: (a) b. 234 - 241 = 8 battuti, (b) b. 242 - 249 = 8 battuti, (ċ) b. 250 - 261 = 12-il battuta, (d) 262 - 269 = 8 battuti, (e) 270 - 274[2] = kważi 5 battuti. L-ewwel żewġ sentenzi (b. 234 - 241 + b. 242 – 249) tista' tgħid li huma identiċi ħlief għall-akkum-

panjament fejn, f'tal-ewwel, il-Baxx hu akkumpanjat b'mod omofoniku mir-ram baxx biss filwaqt li, f'tat-tieni, minn kwintett[3] tar-ram - tliet kurunetti, waħda prima u żewġ sekondi, *althorn* sekond u ewfonju prim, kif ukoll arpeġġi stakkati u fl-akut min-naħa tal-kwartin u l-klarinetti primi biss. Min-naħa tiegħu, il-Baxx jitla' u jinżel l-iskala tar-Re*b* Maġġuri fiż-żewġ sentenzi.

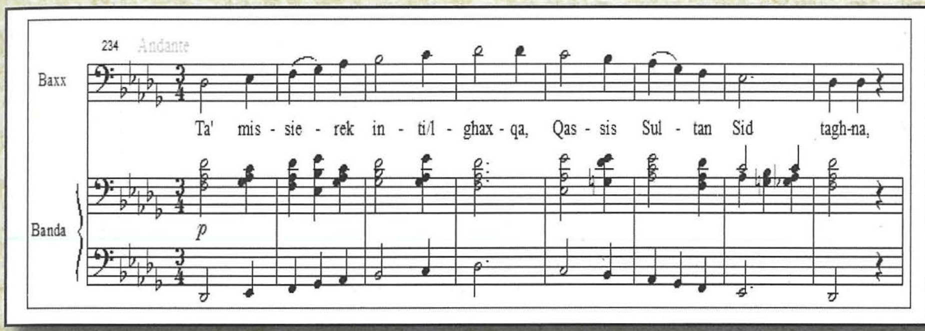

Fil-każ tat-tielet sentenza (b. 250 - 261), din terġa' tinqasam f'żewġ frażijiet ta' tmien u erba' battuti rispettivament, fejn il-Baxx jinseġ melodija ftit jew wisq differenti. Din tkun akkumpanjata biss minn kurunetta sola, u bil-klarinetti, korni u baxxi jissupplixxu l-armonija għal ritmu sempliċi bħalma mdorrijin nisimgħu f'arja ta' xi opra. Il-banda sħiħa tidħol bil-qawwi fl-aħħar battuta wara li jkun intlaħaq krexxendo[4] eżatt qabel. Imbagħad terġa' lura l-kalma fir-raba' sentenza (b. 262 – 269) bħalma kellna ftit qabel, imma did-darba mingħajr is-solo tal-kurunetta, u bil-banda sħiħa terġa' tiżbroffa fl-aħħar battuta. Jifdal biss il-ħames u l-aħħar sentenza (b. 270 - 274[2]) fejn il-Baxx jinseġ kadenza[5] ċkejna ħafna. U wara pawsa

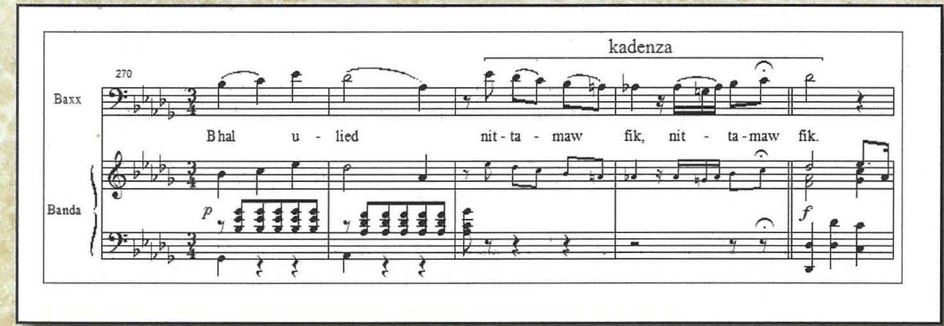

żgħira fl-aħħar sillaba tal-kelma, il-mużika tmur u tirsolvi fuq passaġġ instrumentali, immarkat *forte*. Wieħed għandu jinnota li, kuntrarju għas-sentenzi li ġew qabilha f'din l-arja, fejn tista' tgħid li kollha kienu dijatoniċi[6], il-kadenza toffri mument pjuttost kuntrastanti minħabba li fiha element kromatiku[7].

GĦELUQ: Fil-ktieb tal-festa tas-sena d-dieħla ser nitkellem fuq it-*Trasfigurazzjoni tas-Salvatur* skont it-tieni ittra ta' San Pietru. Ma jonqosx ukoll li, nislet silta mużikali oħra sabiħa minn dan l-innu solenni – il-għanja tal-Kor.

Dan l-artiklu qed jitwassal lill-qarrejja Lijani: (a) fl-okkażjoni tal-festa titulari tat-Trasfigurazzjoni ta' Ġesù Salvatur li qed tiġi ċċelebrata ġewwa Ħal Lija; (b) fl-okkażjoni tal-150 mit-twelid ta' Mro Antonio Miruzzi (1867-1944); (ċ) fl-okkażjoni ta' għeluq it-30 sena tiegħi bħala għalliem tal-mużika fi skejjel statali u indipendenti (1987-2008), u lettur, illum anzjan, fil-*University of Malta Junior College* sa mill-1999.

Aktar artikli mill-istess awtur dwar ħajjet u ħidmet is-surmast Antonio Miruzzi, jinsabu fuq OAR@UoM (https://www.um.edu.mt/library/oar/)

Bibliografija:

AWTURI VARJI: It-Testment il-ġdid tas-Salvatur tagħna Sidna Ġesù Kristu – Għaqda Biblika Maltija 1975.

AWTURI VARJI: **Il-Bibbja** (il-Kotba Mqaddsa) tielet edizzjoni – Għaqda Biblika Maltija 2004.

CURMI Emanuel u John Philip: **... U semmih 'Ġesù'** - Veritas Press, Żabbar 1983.

FRIGGIERI OLIVER: **Dizzjunarju ta' Termini Letterarji** – Peg Publications 2000.

PRECA ANNIBALE: **Storja Sagra** illustrata f'erba' volumi – Giovanni Muscat, Malta 1948.

THEUMA ĠUŻEPPI: L-arti fil-knejjes minn mitt pittur Malta – PIN 2006.

[1] Is-sħaba li l-evanġelista jsemmi fir-rakkont tiegħu tista' tkun qed tirreferi għal din it-tip ta' nida.

[2] Fil-kant, il-baxx jagħmel l-aktar noti baxxi u ġeneralment għandu l-aktar vuċi ħoxna mill-vuċijiet maskili kollha.

[3] Grupp ta' ħames daqqaqa flimkien.

[4] Mod wieħed kif il-mużika tista' żżidilha fil-volum ftit ftit u mhux f'daqqa. Din id-direzzjoni tista' tingħata permezz tal-kitba billi tniżżel *crescendo* jew *cresc.*, fil-qosor, jew inkella permezz ta' sinjal f'forma ta' furfiċetta li jitqiegħed mimdud taħt noti singulari, jew grupp ta'noti, bin-naħa l-wiesgħa tħares lejn dawk li inti tkun tixtieq li jikbru fil-ħoss. *Decrescendo*, jew *decresc.*, fil-qosor huwa meta inti tkun trid li l-ħoss jiċkien flok jikber b'mod gradwali.

[5] Passaġġ vokali mingħajr akkumpanjament li jiddaħħal f'kompożizzjoni biex juri l-kapaċità tal-kantant u li normalment kienet tintuża biex ittemm xi arja operistika. Oriġinarjament, kadenza kienet titkanta spirtu pront, imma tista' wkoll titħejja minn qabel permezz tal-kitba tan-noti mużikali.

[6] In-noti li minnha tintiseġ melodija meta dawn jappartjenu kollha għall-istess skala, fil-każ tagħna ir-Re*b* Maġġuri. Din hija tip ta' skala magħmula minn tonijiet u nofs tonijiet b'mod ordnat. L-uniku waħda li mhix fl-iskala hi l-La bekwadru u tidher biss f' b. 258 u 266 rispettivament biex tindika li l-mużika tkun immodulat, jiġifieri marret minn ton għal ieħor.

[7] Skala magħmula min-nofs tonijiet tissejjaħ kromatika jew semitonata. Fil-każ tagħna, il-kadenza qed tieħu ħafna minnha.